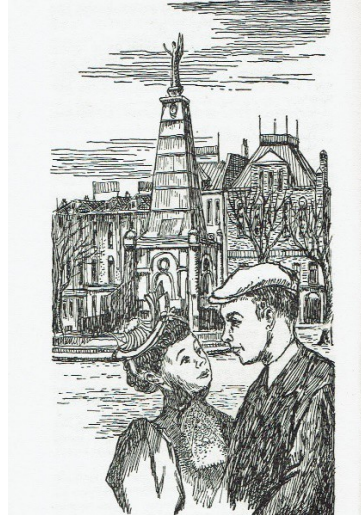
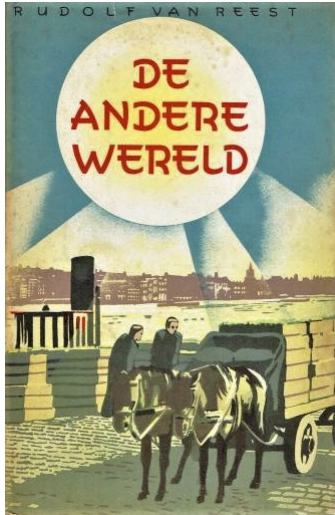

Rudolf van Reest (Karel van Spronsen), De Andere Wereld geïllustreerd
Bosch & Keuning 1950

“Drie maal is scheepsrecht” zal Karel van Spronsen (1897-1979) gedacht hebben toen hij wederom zijn jeugd in Rotterdam als onderwerp nam. Na het jeugdboek Jan en de Sloeber uit Loods B (1935) en het verhaal Jan Wordt Loopjongen (1937) is De Andere Wereld het omvangrijkst. Ook hier put de schrijver uit zijn traumatische ervaringen met het rauwe Rotterdamse leven wanneer hij zijn opleiding moet afbreken om het gezinsinkomen aan te vullen. Maar we moeten niet denken dat hij alleen wat namen veranderde en waarheidsgetrouw zijn familiehistorie weergeeft.

In alle drie de titels sterft vader en moet Jan/Anton zijn MULO-opleiding afbreken en een baantje zoeken om het gezin te ondersteunen. Echter, uit de gemeentearchieven van Rotterdam blijkt dat Van Reests vader pas in 1933 op 80-jarige leeftijd overlijdt. Waarschijnlijk moest Karel wegens ziekte van vader en broer Joost (die in 1918 zou overlijden) inspringen om moeder en de andere kinderen voor de bedelstaf te behoeden. In het boek zijn dat twee (later drie) zussen en een broer. In werkelijkheid hebben vader en moeder Van Spronsen maar liefst zeventien kinderen op de wereld gezet, waarvan er enkele vroeg zijn gestorven.

Het gezin Van Spronsen heet in dit boek Westdijk, naar Karels moeder. De kleine Anton groeit op in het centrum van Rotterdam. De Zwarte Paardenstraat is een zijstraat van de Witte de Withstraat. Vader had eerst een tuinderij in “het Overmaasse” (Barendrecht), maar is na een faillissement gedwongen een groentewinkeltje te beginnen. Voor hem is de tuinderij het verloren paradijs.

Anton is onderzoekend en avontuurlijk aangelegd en is te vinden op de Schiedamse Singel, Oude Binnenweg, Hoogstraat en de Parkheuvel. Als hij zoek is wordt hij teruggevonden op de Coolsingel bij het Calandmonument (nu bij de Veerhaven). Het

is begin 1900, op de Westersingel hoort hij een lied over de Zuidafrikaanse Boeren, die toen in een hevige strijd met de Engelsen verwickeld waren. Voor een katholiek vriendje bidt hij om bekering, maar Fransje doet hetzelfde voor Anton. Na deze periode gaat Anton naar de School met den Bijbel en Fransje naar de R.K. school en is de korte periode van oecumene geëindigd. Hierna blijft Anton binnen de veilige gereformeerde cocon van gezin, kerk en school.

Op de lagere school treft hij in de derde klas (groep vijf) de aardige meester Van Dorp, die hem begrijpt en stimuleert. Anton leest graag in de Christen Reize (The Pilgrim's Progress) van Bunyan. Hij vindt het prachtig, hoewel de allegorie hem eigenlijk boven de pet gaat. Op tweede pinksterdag gaat het gezin met parlevinker Van der Veer varen op de Maas. Bij Charlois gaan ze aan land om de boterhammen op te eten. Door de groene omgeving verlangt vader naar zijn tuinderij.

Na de twee zondagse kerkdiensten wordt er op zondagavonden in huize Westdijk met bevriende geloofsgenoten volop gedebatteerd over theologische onderwerpen. Soms leidt dat tot twistgesprekken tussen Piet de Zeeuw en meester Van Dorp, zoals over de "boven- en ondervaldrijvers, ofwel de supra- en infralapsaristen". Anton begrijpt het niet, maar het heeft te maken met zondeval, uitverkiezing en voorbestemming. De onenigheid wordt bezworen met het zingen van vrome liederen.

In de volgende klas krijgt Anton een nieuwe meester. Poelstra is sarcastisch en kleinerend, en vertelt hem met zoveel woorden dat hij dom is. Gelukkig neemt klasgenote Clara het voor hem op. Anton is verliefd! Later mogen ze allebei naar de Mulo-klas. Als Anton uitgenodigd wordt op de verjaardag van Clara is hij doodsbenauwd voor de deftigheid van de familie Volkert. Het valt erg mee, en hij oogst zelfs succes met het declameren van 'Met Zen Achten' van Beets (een vertaling/bewerking van 'We Are Seven' van Wordsworth).

Volgens de dokter lijdt vader Westdijk aan "urbanisme". Zus Catrientje is ook ziek, maar de voorbede in de kerk werkt! Zus Jans trouwt met haar Niek, en ook Nel en Joost hebben plannen. Moeder en Anton gaan met vader naar het "ouwe dorp" (Barendrecht) en ze brengen een bezoek aan het voormalige bedrijf van vader. De lasten voor een tuinderij ("hippeteek") blijken ook nu nog zwaar, een Boerenleenbank is in oprichting. Anton heeft medelijden met vader en een angstig voorgevoel, dat niet veel later uitkomt: vader sterft, vol godsvertrouwen. Hij is nu bij de Here, maar moeder, die met Joost de winkel voortzet, tobt over de "slaande hand" van God.

Anton wordt er opstandig van. Waarom vader, en niet de vloekers, zuipers en hoereerders? Hij gaat "verkeerde" boeken lezen en luisteren naar "straatsocialisten". Op zaterdagen helpt hij Joost met het uitventen van de groenten. Maar ook Joost wordt ziek (de pleuris), de winkel verloopt en wordt opgedoekt en Anton moet van school en gaan werken bij Van Raay, in aardappelen, groenten en fruit, à zeven gulden in de week.

Het werk is zwaar, de "andere wereld" van de lichamelijke uitputting en de pesterijen en scheldpartijen, de godslasteringen en het alcoholisme van bazen en collega's slopen hem. Maar moeder heeft het geld nodig.

Hierna volgt een reprise van Jan en de Sloeber uit Loods B. Anton doorstaat het werken in de uien door zich er geestelijk zoveel mogelijk voor af te sluiten en in zijn vrije tijd Multatuli en Zola te lezen en de avondschool te volgen. Hij twijfelt aan God en koopt voor Clara de gedichten van Hélène Schwarth (bij Bolle!).

Als Van Raay de zaak verkoopt aan Van Ast, de "rooie duivel", verhangt voorman Van Looy zich in de loods. Anton moet hem lossnijden. Vriend Klaas is ook al ziek. Als ze naar de meisjes van melkfabriek Aurore kijken probeert Collega Koudijs, een godloochenaar, Anton ervan te overtuigen dat vrouwen schepsels van de duivel zijn en adviseert hem "Aux Pieds du Christ" van Verlaine te lezen. Later valt Koudijs dronken in het water en overlijdt in het armenhospitaal op de Hoofdstraat. Anton moet weer terug naar de hel van loods B.

Hierna wordt weer een deel van Jan en de Sloeber bijna letterlijk herhaald. Het vioolspel van Klaas, die terugverlangt naar Zeeland, Dikke Bet die diens klaplopende zuster de trap afgooit, het zit ook vijftien jaar later nog steeds in Van Reests geheugen gebeiteld.

Met Mien gaat Anton in Tivoli voor het eerst naar de film: alweer een andere wereld! Mien maakt avances, maar Anton denkt aan Clara. Hij loopt langs haar huis en wil meester Van Dorp bezoeken, maar die blijkt verhuisd. Een gebed op de Nieuwe Plantage, achter de gasfabriek, brengt vrede in zijn ziel.

Met Joost in het rusthuis gaat het beter en Anton is blij dat hij de behandeling mee kan helpen betalen. Op weg naar het werk loopt hij langs het Haringvliet en de Spaanse Kade en ontmoet hij Clara bij de kweekschool van Van Wijlen. Hij is jaloers en verlegen en zegt haar dat het tussen hen niets kan worden. In de Rosestraat moet een wagonlading uien van een tramwagen (natuurlijk de RTM) in een treinwagon overgeladen worden. Om meer te verdienen zoekt hij geen collega om te helpen maar doet het alleen. Als baas Van Ast het merkt scheldt die hem eerst de huid vol maar draait bij als hij hoort dat Anton het doet om zijn broer te helpen en om studieboeken te kopen. Hij geeft hem een tientje.

Op het werk spannen een paar arbeiders samen om de net herstelde Klaas van de trap te laten vallen: er is weinig werk en hoe minder mannen hoe beter. Ook deze episode staat in Jan en de Sloeber. Anton slaat een van de daders een bloedneus. Dikke Bet komt op voor Anton en Klaas, en lange Smiel druipt af. Anton wil weg uit deze hel maar hij zit gevangen. Gelukkig is de Here bij hem en binnenkort komt Joost naar huis.

Er wordt gestaakt door de slepers, maar baas Van Ast wil hoe dan ook vijftig balen uien naar de Hullboot hebben. Dus gaat hij zelf een sleperswagen ophalen en Anton moet mee. De situatie is gespannen, ze moeten tussen de stakers doorrijden die Van Ast zich met zijn boksbeugels van het lijf houdt. Anton ment en voor loods B van het

Rijksentrepot worden de uien opgeladen. De stakers dringen weer op en Van Ast slaat ze van zich af. Een staker geeft Anton met een eind hout een klap op zijn achterhoofd. Die valt bewusteloos op de grond. Zo vind Joost hem, die net thuisgekomen is en zijn broer van het werk wil gaan afhalen.

Anton ligt al drie weken thuis in bed, hij droomt over zijn leven, over meester Van Dorp en Clara, over de dood van zijn vader en over het afschuwelijke werk in de loods. Klaas komt op bezoek, thuis heeft hij 'O daar te zijn waar nimmer tranen vloeien' gespeeld. Ook Clara komt langs om afscheid te nemen, Anton zakt weg in visioenen. Hij hoort prachtige muziek en ziet een stralend licht. "Mag ik daar naar toe, is dat voor mij?" vraagt hij en moeder antwoordt bevestigend. Vervuld van "pracht en heerlijkheid, harmonie en reinheid en verzadigd van vrede" sterft hij.

Waarom laat Van Reest zijn alter ego overlijden? De sterfscene is geleend van die van zijn zus Gradje, terwijl Karel van Spronsen/Rudolf van Reest nog een lang leven voor zich zou hebben en een in reformatorische kring bekend schrijver zou worden. We moeten wel concluderen dat het dramatisch effect diende tot bekering of in ieder geval geloofsversterking binnen de eigen kring. In vele zondagsschoolboekjes vinden we dezelfde thema's: twijfel, armoede, miskenning, verlies van dierbaren en uiteindelijk ofwel redding door een barmhartige van het juiste geloof, dan wel een mooie dood in de wetenschap dat er in de hemel een plaatsje vrij is. Refolit van de bovenste plank!

Hoewel de titel slechts één andere wereld buiten de eigen gereformeerde bubbel vermeldt kunnen we er in het boek diverse vinden: het verloren paradijs van Antons vader (de tuinderij in Barendrecht), de wereld van de MULO en het welgestelde vriendinnetje Clara, de rauwe, harde wereld van de groentenhandel met zijn zuiplappen en godloochenaars, de muziekwereld van vriend Klaas de sloeber, de illusoire wereld van de film en uiteindelijk de heerlijke nieuwe wereld van het eeuwige leven. Met dien verstande dat je daar vanwege de predestinatie als gereformeerde nooit zeker van kunt zijn.